

Építészetpedagógia

SKALICZKI Judit
Tézisfüzet

ÉPÍTÉSZETPEDAGÓGIA

Épített környezeti nevelés építész szemlélettel

Skaliczki Judit
Tézisfüzet

Témavezető: Szabó Árpád DLA
Konzulens: Pataky Gabriella PhD

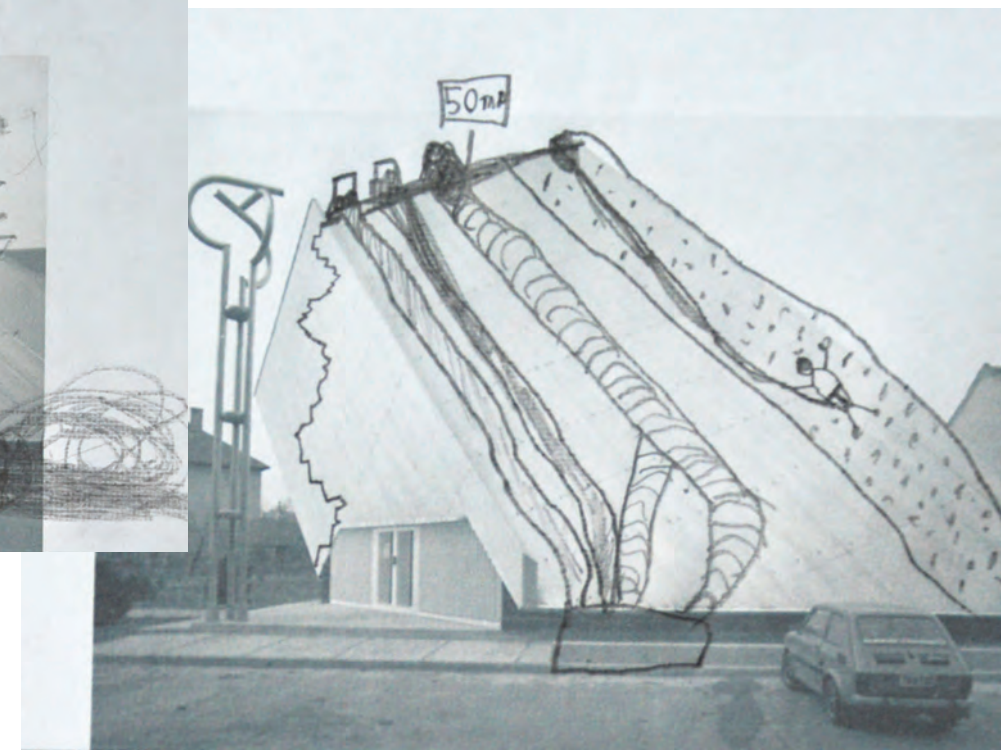
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Építészmérnöki Kar Építőművészeti Doktori Iskola

2024

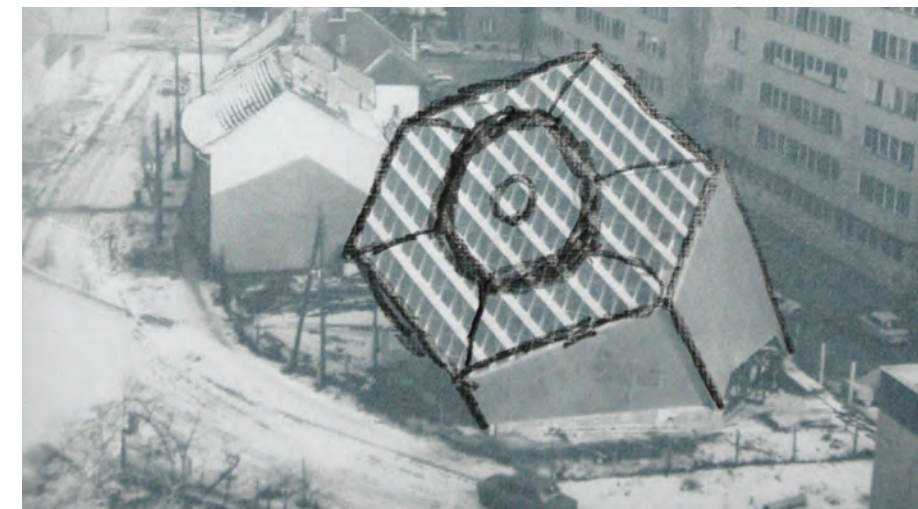
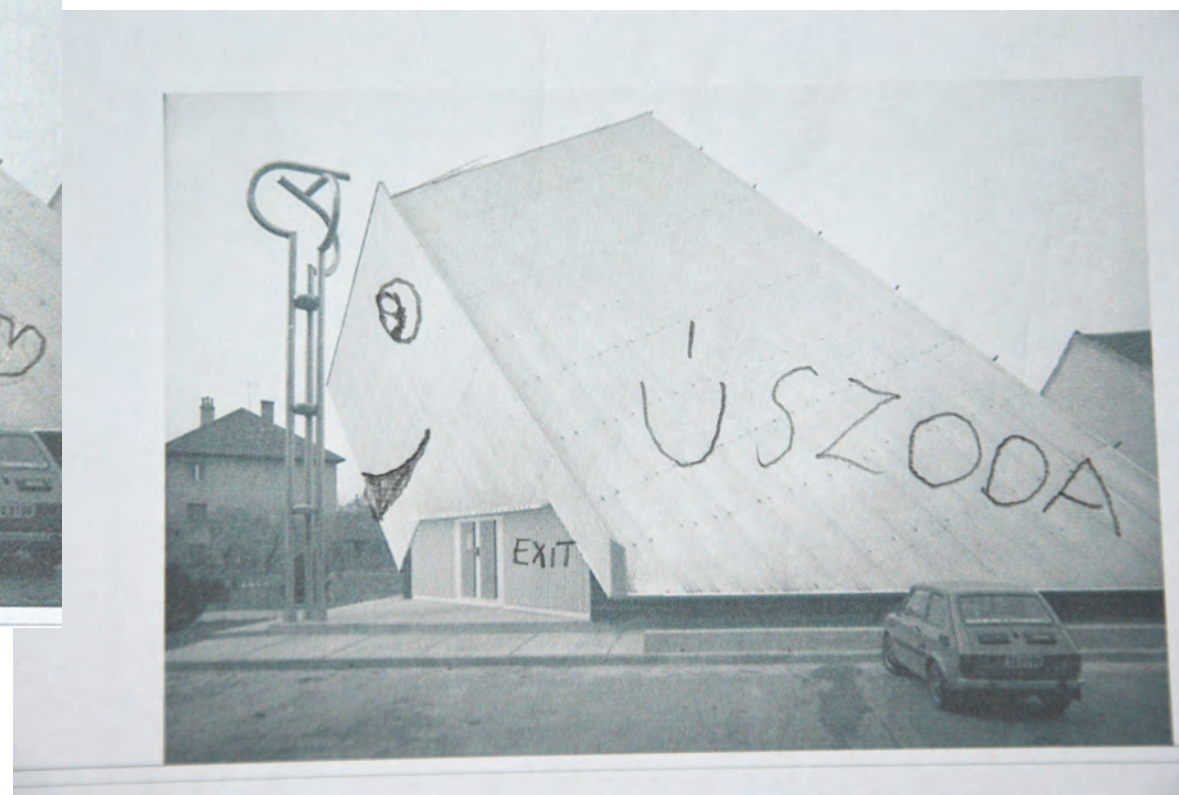
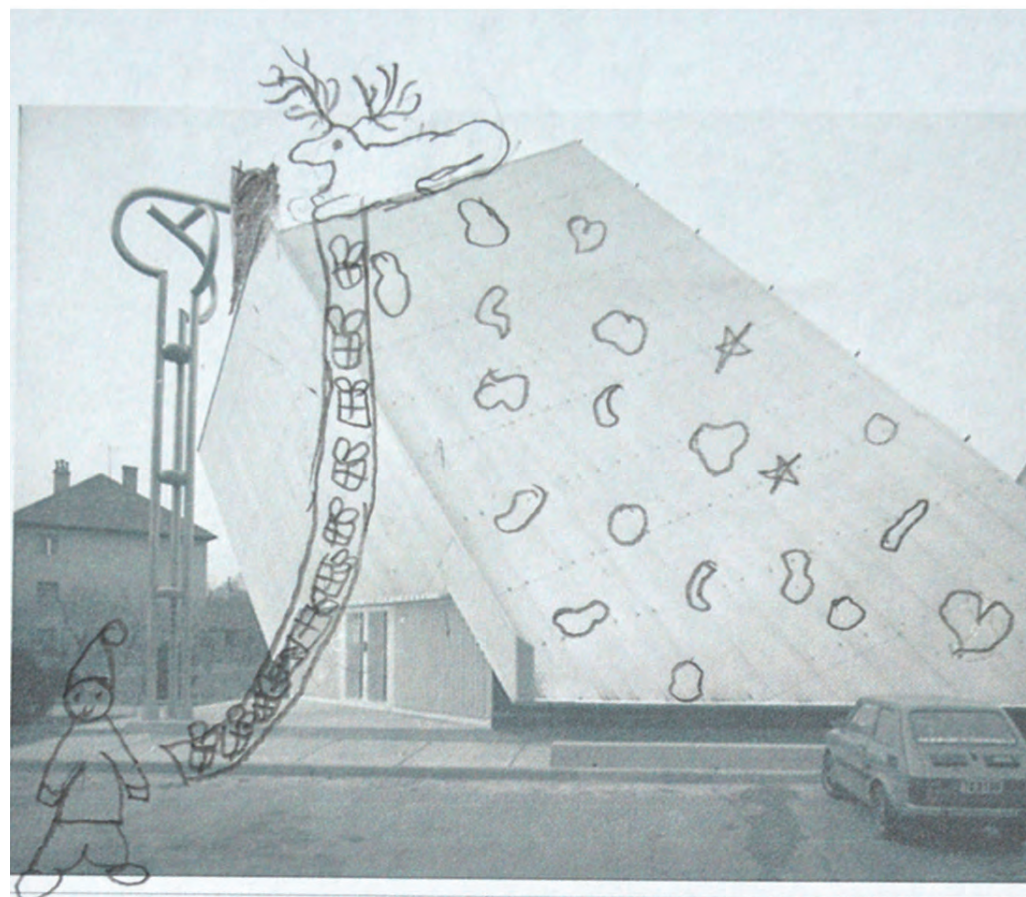

„Ha tehát azt szeretnénk, hogy a következő generáció szívvel-lélekkel és nagy önbizalommal vágjon neki a jövőnek, egyszerre kell kompetenssé és eredetivé nevelnünk őket.”

Csikszentmihályi Mihály, 2008

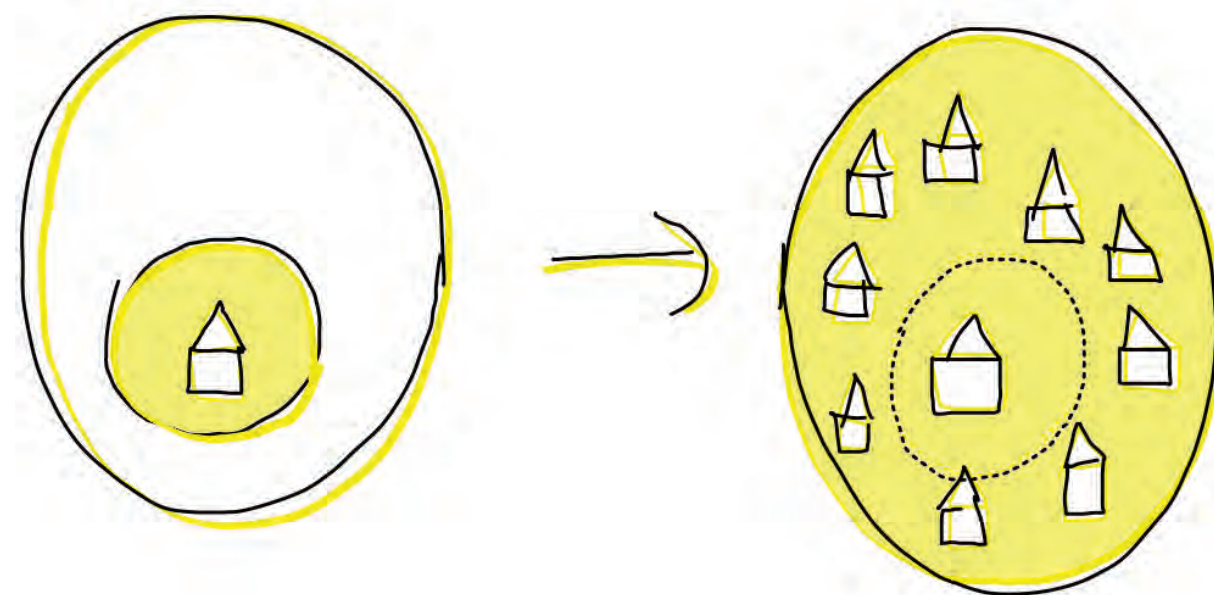
Építőtábor 2021 – Külső-Kelenföldi református templom¹ – Képek: Czirják Ágnes

¹ A 2021-es Építőtáborunkban (Czirják-Skaliczki) a Velencei Építészeti Biennálé magyar projektje az Othernity – Modern örökségünk újrakondicionálása – kapcsán a Külső-Kelenföldi református templomot bejárva azt kérdeztük a gyerekektől: mi lehetne még ez az épület az eredeti funkcióján kívül? Ízelítő a felmerült ötletekből: sípálya, óriáscsúszda, mézgyár, uszoda, falmászópálya, Mikulás-leszálló, rakétakilövő...

Az épített környezeti nevelés az a speciális oktatási terület, mely az épített környezet megismerésének elméleti és gyakorlati lehetőségeivel foglalkozik, célja az emberek és életterük közötti kapcsolat erősítése. (Sebestyén és Tóth, 2013) Ahogyan az építészek világszervezete az UIA Építészet és Gyerekek munkacsoportjának küldetése (UIA – BEE Charter, 2019) is megfogalmazza, az épített környezeti nevelés feladata segíteni a gyerekeket és a fiatal felnőtteket abban, hogy megértsék a környezetüket formáló építészeti törekvések lényegét. A kiáltvány kimondja azt is, hogy ennek a tudásnak a megszerzését az építészek és a pedagógusok közti szövetség biztosíthatja. A világszervezet és az egyes tagországok által is megfogalmazott legaktuálisabb problémát az épített környezeti nevelés közoktatásba történő bevezetése jelenti a hozzáértő pedagógusok hiányában. Ennek megoldásaként a pedagógusképzésben kell megjelennie hangsúlyosan az építészeti tartalmaknak és az épített környezeti nevelés módszertanának. További nehézséget jelent az építészettel szembeni tartózkodó hozzáállás a pedagógusok és a társadalom részéről. Ezen nehézségek leküzdésében aktív szerepet tudnak vállalni az építészek. Az építészek közreműködésével megvalósulhat a pedagógusok felkészítése akár a pedagógusképzés, akár a már pályán levő pedagógusok továbbképzéseinek keretében. Fontos feladata ebben a folyamatban az építészeknek annak az ismeretanyagának az összegzése és folyamatos fejlesztése, mely az épített környezeti nevelés 'tananyagát' alkothatja. A cél az, hogy a pedagógusok az építészek által előkészített anyagokat készség szintjén magukévá tegyék, és a már meglévő feladatgyűjteményeket alapként használva saját feladatötleteket legyenek képesek kidolgozni az adott intézmény és adott gyerekcsoport igényeinek megfelelően.

Az értekezés tartalmazza az épített környezeti nevelésnek, mint önálló képességterületnek – a legnagyobb magyarországi pedagógusképző intézményben – már kipróbált tartalmi-gyakorlati összefoglalását. Célja, hogy az építészet fogalmi rendszerét és gyakorlatát a pedagógusok számára is befogadhatóvá tegye, az épített környezetünk tudatos és kritikus szemléletével egyben. Ezek a fejezetek bemutatják, mik azok a hétköznapi életben is fontos kompetenciák, melyeket az épített környezeti neveléssel hatékonyan lehet fejleszteni. Az értekezés felvázolja azokat a fontos kulturális-társadalmi vonulatokat melyből kiderül, hogy az épített környezettel kapcsolatos kérdések nem csupán az egyén, de a társadalom egésze szempontjából is fontos kérdéseket érintő terület. Közösségi kérdésekben kompetens, cselekvő társadalom kialakítása a gyerekek edukációjával kezdhető el. A térbeli alkotás és tanulás jellegzetességeinek kiemelésével pedig az épített környezeti nevelés keretein is túlmutató célok fogalmazódnak meg, mely a kisgyermekkori fejlesztés presztízsének megemlése mellett érvelnek.

*Az építészek és a társadalom viszonyának jelenlegi és vágyott állapota.
(saját ábra)*

TÉZISEK

1. TÉZIS

Az épített környezeti nevelés célja, hogy egy tervezett és tudatosan kialakított, kölcsönös együttműködésen és társadalmi felelősségvállaláson alapuló, fenntartható viszony jöhessen létre az épített környezet és annak használói között. Ez az együttműködés feltételezi, hogy a térhasználók értik és értőn alakítják környezetük működését és megjelenését. Ennek eléréséhez az építészek önmagukban nem elegendők, a térhasználók hozzáállásának megváltozása, a társadalmi igény és a tudatosság kiépülése szükséges hozzá.

A megvalósítás alapja a társadalom érzékenyítése az épített környezete, annak működése, fizikai jellegzetességei, múltja, esztétikája és fenntartható fejlesztése iránt.

Kupola projekt – Kép: Fenes Tamás

2.TÉZIS

Az épített környezeti nevelésben az ismeretátadó szerepet elsősorban nem az építészeknek kell felvállalni, a tudás-közvetítés a pedagógusok szakterülete, az építészek legfontosabb feladata az átadandó tartalom és ismeretek összeállításában és aktualizálásában rejlik. A pedagógusok azok a multiplikátorok, akik tudásukat a legszélesebb gyerekközönség felé tudják közvetíteni, tudásterjesztő szerepükkel semmilyen iskolán kívüli tevékenység sem versenyezhet, ezért az épített környezeti nevelés szempontjából a legfontosabb az ő bevonásuk.

A tudásátadás demokratikus helyszíne a közoktatás, mely a társadalom minden tagja számára elérhetővé teheti az épített környezeti nevelés tartalmát. Ehhez a pedagógusoknak nem kell építésszé válniuk, de az építészek segítségével képessé válhatnak meghatározott építészeti témakörökben saját alkotófeladatokat kidolgozására vagy átalakítására az adott tanulócsoporthoz igényeinek megfelelően.

Minimáltér tér-kísérletek – Kép: Skaliczki Judit

3.TÉZIS

Az építészet komplex és összetett világától való félelem az egyik jellemző nehézség az épített környezeti nevelésben a pedagógusok bevonásával kapcsolatban. A pedagógusok a téma iránt jellemzően nyitottak, motiváltságukat mégis akadályozza az ismeretek és a gyakorlati tapasztalat hiánya.

Segítheti lerombolni a pedagógusok körében tapasztalható tartózkodást, ha az épített környezeti nevelés elméleti és gyakorlati elemeit, a már megszületett segédanyagokat és gyakorlatokat a pedagógia nyelvére átfordítva kapják meg. Számukra is érthetővé kell tenni az épített környezeti nevelés céljait, eszközeit, fejlesztési technikáit.

Papírsztruktúrák – Kép: Skaliczki Judit

4.TÉZIS

Az épített környezeti nevelésben a sajátélmény alapú megközelítés képes leghatékonyabban felkelteni az emberek figyelmét és érdeklődését. Erre épülnek az aktív megismerésen és cselekedtetésen alapuló gyakorlatok, amit a gyerekek esetében is, de a pedagógusok felkészítésében is alapvetően szem előtt kell tartani. Támogatni kell őket abban, hogy minél több sajátélményen alapuló tapasztalatot szerezhessenek az épített környezettel kapcsolatban. A módszer hosszú távon elősegíti, hogy magabiztosabban és nyitottabban álljanak hozzá építészeti tartalmú projektek megtervezéséhez és beépítéséhez.

A pedagógusképzésben részt vevő hallgatók és a már aktív pedagógusok esetében nem számíthatunk általánosan meglevő építészeti ismeretekre, mivel ma az építészet nem alapvető része az általános műveltségnek, ezért a térbeli tudatosság megalapozásaként minél több sajátélményre épülő tapasztalással érdemes kezdeni az építészet irányába történő közelítést. A megélt helyzetek, akár téri megismerés akár alkotótevékenység kapcsán közelebb tudják hozni őket ahhoz a facilitátori szerephez, amit később a gyerekekkel kell megvalósítaniuk.

Additív építés – Kép: Skaliczki Judit

5.TÉZIS

Az épített környezeti nevelés módszertanában fontos szerepet kell kapnia a folyamatelvű alkotói megközelítésnek. Ezzel egyszerre tudatosítjuk az alkotó-folyamat fontosságát, erősítjük a cselekvő attitűd kialakulását, és csökkentjük a nyomást a folyamatban résztvevő alkotón és a folyamatot támogató facilitátoron, mivel csökken a tökéletes produktum létrehozásának kényszere. A folyamatelvű alkotótevékenységek során a próba-hiba módszer (Trial and Error Method) tudatos gyakorlati alkalmazása biztosíthatja azt a kísérletező hozzáállást, mely az építészeti tervezés innovatív szemléletéhez hasonlatos és szükséges, és egyben az épített terekkel szembeni folyamatosan változó igényeink megfogalmazását is támogatja.

A fentiek szellemében megvalósuló foglalkozáson tehát nincsenek előre megfogalmazott megoldások, nincsen jó vagy rossz végeredmény. A felmerülő kérdésekre egyéni válaszok születnek. A tervezési folyamat része, hogy mindenki a saját megoldási stratégiáját járja végig, melybe akár a többszöri újrakezdés is belefér. A foglalkozást vezető facilitátor feladata mindenkinek személyre szóló támogatást nyújtani.

Nyomozó séták – Kép: Czirják Ágnes

6.TÉZIS

A térrel kapcsolatos megismerési folyamatokban a percepció és az érzékszervek általi térérzékelés kulcsfontosságú. Ennek hangsúlyozása már önmagában kijelöli azt a hármas tevékenység-rendszert (városi, emberi, kétkezi lépték), mely az épített környezeti nevelés gyakorlatait is strukturálja.

A térbeli alkotóképesség, a téralakítás, a téralkotás, a konstruálás, tervezés minél hatékonyabb fejlődése érdekében érdemes mindig a léptékek komplexitására törekedni, hogy egy-egy tevékenység, térbeli helyzet, egyszerre legyen értelmezhető a közösség szintjén, az emberi léptékben és lekicsinyítve kétkezi léptékben is. Gyerekek esetében ez a többszintű oda-vissza ható tapasztalás segítheti legjobban a téri képességek teljes körű fejlődését.

Sebestyén, Á., & Tóth, E. (2013). *Épített környezeti nevelés*. kultúrAktív Egyesület.

UIA BEE Charter (2019) forrás: https://www.uia-architectes.org/wp-content/uploads/2022/01/BEE-Charter_2019_english.pdf

Skaliczki Judit
Építészpedagógia

Grafikai tanácsadó: Rekvényi Viola

Készült 6 példányban.
A közölt szöveg a szerző szellemi tulajdona.

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Építészmérnöki Kar Építőművészeti Doktori Iskola

Budapest, 2024

